

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA YEREL BASIN

Arş. Gr. A. Murat VURAL

Dünya üstündeki ülkelerin hızla bir değişim ve teknolojik gelişim sürecine girdiği bu çağ, tüm insanlarca ortak kabul görmüş bir isim ile nitelendirilmektedir: İletişim Çağı.

İşte bu iletişim olgusu, her gün değişen boyutlarıyla, teknik özellikleriyle, toplumlar ve bireyler üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileriyle, bir güç olarak, bireylerin, grupların, toplumların, yönetimlerin karşısında durmaktadır. Bir güç olarak da niteleyebileceğimiz İletişim, bir yandan bireylere ve toplumlara sunduğu yaşamsal kolaylık ve rahatlık açısından, öte yandan yine birey ve toplumları etkileme, yönlendirme, harekete geçirme, (hatta güdüleme) yönetimlerin istediği biçimlerde bir birey kişiliği oluşturma açısından, birey ve toplum için artık günlük yaşamda vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. İşte bu olağanüstü özellikleri nedeniyle de toplumların ve onları yönetenlerin büyük bir istekle ele geçirmeye çalıştığı bir güçtür, İletişim Gücü.

Söz konusu edilen İletişim Gücü, gerçekte bir araçlar bütünüdür. Bunlara topluca ve kısaca Kitle İletişim Araçları denilmektedir. Çünkü iletişim; yüz yüze olduğu gibi, aslında toplumların birbirleriyle kaynaştığı, gittikçe birbirlerine yaklaştığı, ülke sınırlarının zorlandığı ve bir toplumun sorununun ya da mutluluğunun diğer toplumları da yakından ilgilendirdiği ve sonuçta dünyada yaşayan tüm insanların «Dünya Toplumunu» olarak da isimlendirir.

leceği bir döneme doğru giden çağımız da, büyük çapta, Kitle İletişim Araçları diye nitelendirilen araçlarla yapılmaktadır.

İşte bu kitle iletişim araçlarından biri de BASIN dir. Basın kitle iletişim araçları içinde en yaygın, en geleneksel ve tarihsel gelişime sahip olanıdır. Öte yandan basın, içinde bulunduğu her toplum için, toplumsal bir kurum özelliği de taşımaktadır. Basının bilinen en belirgin organları da gazete ve dergilerdir.

Basın, yaşadığı tarihsel süreç, geçirdiği teknolojik gelişme devreleri, toplumsal bir kurum olması açısından sahip olduğu eleman unsurları, içinde bulunduğu toplumun genel özellikleri ve yönetim biçimleri nedeniyle sürekli birtakım sorunlar ve sorunluluklar ile karşılaşmıştır. Ülke düzeyinde yayımlanan gazetelerin oluşturduğu ve ülke geneli çerçevesinde yer aldığı için «Ülke Basını» (Ulusal Basın) olarak nitelendirilen basının olduğu kadar, bulunduğu şehir ya da bölgede yayımlanan ve daha dar çerçevede ele alındığı için «Yerel Basın» olarak nitelendirilen basının da bugün ülkemizde pek çok sorunları, işlevleri, toplumsal yaşama katkıları ve kamuoyu güçleri vardır. Aslında yerel basın, ülke basınına malzeme sağlar, onlara uyarıcı görevleri görür, onlara yardım ortamı sağlar. Yerel basın doğrudan bölge halkıyla iç içe yaşadığı için bölgede gelişen olaylara çok daha yakındır. Bölgeyi ve bölge halkını iyi bilir. Yerel halk kendi gazetesinde kendi sorunlarını, gelişmelerini, sesini, yüzünü görür. Kendisiyle ilgili herşeyi daha yakından izler. Olaylara daha yakından sahip çıkar. Yöre halkının kendi moral kaynağı olan yerel basın bu nedenle, yöre halkının, çevresiyle ve kedisyle barışık, ilgili, bilgili ve yetkilileri yönlendirici yaşamasını sağlamakla yükümlü, dolayısıyla da önemli bir misyonu üstünde taşıyan bir kurumdur aslında.

İşte bu nedenlerle Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Örgün Bölümlerinden olan Basın ve Yayımcılık Bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşturulan ve tarafımızca da özellikle katılım sağlanan bir grup öğrenci ile birlikte Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yerel basının içinde bulunduğu son durumu inceleme amacıyla bir araştırma yapılmıştır. İnceleme gezisi sırasında aslında diğer birkaç konuda da (gidilen bölgelerin kültürel yaşamları, sosyal yapıları, bölgelerdeki Açık Öğretim Fakültesi öğrencilerinin durumları, ayrıca yerel halk -kurumlar, kuruluşlar - yönetim birimleri - üniversiteler ve basının birbirleri ile ilişkilerinin bir beşgen içinde ele alınarak ortaya çıkan görünümün değerlendirilmesi)

dirilmesi çalışmaları gibi) araştırmalar yapılmakla birlikte inceleme ve araştırma gezisinin gerçek amacı ve hedefi bölgelerdeki yerel basının durumunu ortaya koymak olmuştur. Araştırma için Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin seçilmesinin nedenleri ise birden çok sayıdadır. Bu nedenlere gerekçe olarak her iki bölgenin de ülkemizde en geri kalmış bölgeler olmasını ve şu yıllarda ülke kalkınma planlarında öncelikli yreler sıralamasında olmasını, ayrıca her iki bölgede de yaşamı bütün boyutlarıyla değiştirebilecek, kalkındırabilecek ve etkileri şimdiden gözlemlenen, ülke çapındaki dev proje olan Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) bu bölgelerde devam ediyor olması gösterilebilir. Diğer nedenlere ise bölgede yaşanmakta olan «Olağanüstü Hal» durumunun bölge üzerindeki etkileri ile bu bölgelerde gerçekte pek fazla sayıda «Yerel Basın» ile ilgili araştırmanın yapılmamış olması, gerekçe gösterilebilir.

Araştırma grubu, bu amaçlarla ve gerekçelerle sırasıyla Gaziantep, Malatya, Diyarbakır, Elazığ, Van, Erzurum illerinde incelemelerde bulunmuş, il merkezlerindeki 37 gazete de 100'e yakın gazeteciyle görüşmüş, hemen hemen hepsine, içinde buldukları durumu, sağlıklı bir biçimde ortaya koymalarını sağlamak amacıyla, yaklaşık 20 soru sormuştur. Sorulan sorulardan başlıcaları şunlardır: Gidilen yerel basın organının; çalışan işgören sayısı, işgörenin tecrübesi, eğitim düzeyi, yayınlamış amacı, bilinen işlevleri, baskı sayıları, ekonomik düzeyleri, reklam-ilan durumları, ve potansiyelleri, yayıldıkları blge, dağıtım ve pazarlama durumları, politik yaklaşımları, eğer almışlarsa dlleri, yetiştirdikleri eleman sayısı, yerel yöneticilerle-niversite ve diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkileri ve genelde problemlerinin neler olduğudur. Ancak tüm bu diğer benzeri sorulara rağmen araştırma temel olarak 8 açıdan ele alınmak durumunda kalınmıştır. Aşağıda tek tek açıklanacağı üzere bu 8 başlıktan gerçekte her biri kendi içinde genel olarak «Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Yerel Basının» içinde bulunduğu durumu gözler önüne sermektedir. Varılan sonuçlara göre ve genel bir bakış açısıyla, ilk olarak «Ekonomik Açıdan» yerel basının içinde bulunduğu duruma bir göz atılabilir.

1— **Ekonomik Açıdan:** Denilebilirki, Doğu Anadolu da olsun Güneydoğu Anadolu da olsun yerel basın içinde yer alan gazeteler ekonomik bir çıkmaz içindedirler. Bu ekonomik çıkmaz nedeniyle

bölgelerde pek çok gazete kapanmış, şu anda var olanlar da aynı tehlikeyle içiçe yaşamaktadır. Bir gazete de sadece iki muhabir, iki teknik eleman, bir müdür ve bir dağıtım personeli çalışsa bile, onların maaşları, vergiler, kağıt, mürekkep masrafları derken rakam milyonları bulmaktadır. Baskı sayısı (tiraj), reklam-ilan açısından çok büyük sıkıntılar içinde olan gazeteler, teknolojik gereksinimlerine, kağıt, malzeme, personel giderlerine yeterli parayı ayıramamaktadırlar. Bilindiği gibi bir gazete yasal varlığını sürdürebilmesi için yasalara göre belirli sayıda sigortalı işgören çalıştırmak zorundadır. En az bir lise mezunu Yazı İşleri Müdürü çalıştırmak zorundadır. İşte söz konusu durum, araştırma sırasında görü-şülen bazı gazete sahiplerince sorun olarak dile getirilmiştir. Bazı zamanlar lise mezunu personel bulamadıklarını bu nedenle bir dostlarını Yazı İşleri Müdürü gibi gösterdiklerini ve onun adını kullandıklarını, bu nedenle de onun adına da sigorta primi ödediklerini söyleyen kimi gazete sahipleri, bunun da ek bir masraf yükü olduğunu belirtmişlerdir.

Gazetelerin gelirler, genel olarak giderlerini karşılamamaktadır. Pek çoğunun maliye ya da sigorta borçlarının oldukça yüklü olduğu gözlenmiştir. Öte yandan diğer bir şikayet unsuru da vergi ve sigorta oranlarının çok yüksek olmasıdır. Bu oranların gazetelere göre çok yüksek olduğu, bölgelerdeki yerel gazetecilerce önemle üzerinde durulan bir konuyu oluşturmaktadır. Diğer yandan yerel gazetelerin en büyük gelir kaynağını resmi ilanlar oluşturduğu halde, bölgelerdeki illerde resmi yatırım yapılmaması nedeniyle söz konusu ilan gelirlerinden mahrum kalındığı, özel reklamlarına son derece yetersiz olduğu, böyle bir alışkanlığın bölge işadamlarında ve halkta olmadığı, yani reklam verme düşüncesinin gelişmediği için bu unsurunda çoğu zaman ortadan kalktığı yine bölge gazetecilerince belirtilmektedir. Öte yandan bu tür zor koşullara karşı kimi bölge gazetecileri kendi içlerinde akılcı çözümler de bulabilmişler. Örneğin bunlardan biri ile Elazığ'da karşılaşmıştır. Elazığ'daki 8 gazete bir araya gelerek, birbirlerini yaşatmak ve ve pastadan eşit oranlarda pay alabilmek için gelen ilan ve reklamları bir tek elde toplayarak ve standart fiyatlar uygulayarak elde edilen geliri aralarında paylaşma yöntemi ile ayakta kalmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca tüm bu gazeteler ellerinde sahip oldukları matbaaları sayesinde de yaşamlarını sürdürebilmektedir. Bir anlamda matbaacılık yaparak, hatta çoğu zaman matbaacılık yöntemini çok daha ön plana çıkartarak, bu sırada gazetelerini de ken-

di makinalarını kullanmanın getirdiği bir üstünlükle çıkartmaya devam etmektedirler.

2— Teknik Açidan: Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yayımlanan yerel gazeteler «Teknik Açidan» oldukça kötü bir görünüm içindedirler. Ülke boyutlarında yayımlanan gazetelerimizin dünya çapında en ileri teknolojiyi kullanmalarına karşın, bu bölgelerin yerel gazeteleri çağın oldukça gerisinde kalmış yöntemlerle gazete çıkartmaya çalışmaktadırlar. Çağdaş teknolojik gelişmelerden ve onun araçlarından hiç yararlanmamış ve yararlanamayan bu gazeteler, halen ilkel bir teknoloji olarak kabul edilen «el ile dizgi» yöntemiyle hazırlanmakta ve yine aynı ikellikte araçlarla basılmaktadır. Elbette bu duruma istisna oluşturan birkaç gazete de vardır. Ancak bunların sayısı bir elin parmakları kadardır. Gaziantep Ekspres Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İsmail Güneş bu konuda şöyle demektedir. «Avrupanın çöplüğü Türkiye, Türkiye'nin İstanbul, İstanbul'un da Doğu illeridir. Eskimiş bozulmuş, tarihe karışmış matbaa makinaları bu yolla bize geliyor.»

Bir çoğu aile malı olan matbaalar ve gazeteler, sürekli olarak babadan oğula kalmakta ve içinde buldukları ekonomik zorluklardan dolayı ya da teknolojiye açık olmayan düşünce yapılarından dolayı, gerekli olan teknik gelişmeyi sağlayamamaktadır. Ancak, son zamanlarda çağın gerisinde olmasına rağmen «el ile dizgi» yönteminden de ileri de kabul edilen, kurşun malzemesi kullanılarak «Entertip-Linotip» makinalarda hazırlanan ve İleri Hurufat Sistemi olarak kabul edilen sistemle hazırlanan gazetelerin sayısında da gözle görünür bir artış olduğu ve son 2-3 yılda meydana gelen bu değişimin bile Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki yerel basın da bir canlanmaya, gazeteciler arasında bir heyecana neden olduğu söylenmektedir. Gaziantep Özgür Gazetesi'nden Rıfat Zor bu konuda «Entertip dizgi bile bizim için bir lükstür. Bir iki yıl öncesine kadar gazeteyi elle diziyo, sayfaları zorlukla bağlıyorduk» demektedir.

Doğaldır ki; bu ilkel teknoloji, yine son derece sağlıksız, ilkel mekanlarda kullanılmakta, kullanılan araçların ve ortamın sağlıksız olması ile çalışanlar üzerinde oldukça olumsuz etkiler yapmaktadır. Çalışanlar sürekli bir kurşun zehirlenmesi olayı ile ya da sağlıksız işyerinin oluşturduğu bir hastalık ortamı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Tüm bu olumsuzluklara karşın, hırsla ve inatla yayım yaşamlarını sürdürmeye çalışan gazeteler için en iyi çözüm

yine bölge gazetelerince gösterilmekte ve denilmektedir ki: Eğer devlet bir şehirde o şehirdeki gazetelerin ortak olarak kullanabilecekleri bir gelişmiş matbaayı açarsa ya da açılmasına yardımcı olur, ilk adımları atarsa, belki o zaman yayıncılığımıza devam eder, kaliteyi ve tirajı yükseltmiş oluruz.

3— Yerel Yöneticilerle İlişkiler Açısından: Söz konusu bölgelerde yayımlanan yerel gazetelerin çalışan ya da idarecileri ile yerel yöneticilerin aralarında hemen hemen hiç bir sağlıklı ilişki olmadığı söylenebilir. Yerel gazeteciler kendi yöneticilerine (İlin Yöneticilerine) en ufak bir meteoroloji haberi için bile gitmek zorunda kalmaları ve buna rağmen hiç bir bilgiyi alamamaları, onlarda yöneticilere karşı bir olumsuz kanının oluşmasına ve yerel yönetim kurumlarıyla ilişkilerin kopmasına neden olurken, yerel yöneticilerin bu durumda pek'te rahatsız oldukları söylenemez. Yerel yöneticilerin kendi illerindeki gazeteleri ve gazetecileri ciddiye almamaları ve muhatap kabul etmemeleri, gerçekte asıl sorunun kaynağını oluşturduğu söylenebilir. Bu durumda tamamen karşılıklı bir sevgisizlik, uyumsuzluk, hatta bir nefret ortamı ortaya çıkmaktadır. Bu konuda bazı illerdeki gazeteciler, yerel yönetim organının başındaki yöneticinin o ilden gitmesi durumunda şehirde büyük bir şölen düzenleyeceklerini söyleyebilecek kadar ileri giderken, Diyarbakır Belediyesi Basın Danışmanı Bedrettin Gündeş ise «burada yerel basın yok. Daha doğrusu etkili bir yerel basın yok. Böyle olunca ilişkilerimiz belli noktalardan öteye gitmiyor» demektedir. Kimi yerel yöneticiler gazetecilerin tam aksine yerel basınla aralarının oldukça iyi olduğunu söylerken, çok az sayıda da olsa bazı gazeteciler de, yerel yöneticilerden zaman zaman memnun olduklarını ve haber alabildiklerini söylemektedirler. Diyarbakır Devlet Tiyatrosu Müdürü Zafer Kayaokay bu konuda şöyle demektedir: Bizim her kurum ile ilişkimiz çok iyi ama maalesef yerel basın ile hayır. Diyarbakır basını işlevsiz. Bizim ile ilgili haberlere hiç bir zaman yer vermek istemiyorlar. Örneğin 20 basın bülteni göndersem, ancak bir tanesini, belki tek sütuna veriyorlar. Ulusal basının yerel basına güveni yok. Bu nedenle basın aracılığı ile sesimizi duyurmamız imkansız gibi.» Malatya Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı ise bu konuda, basının zaman zaman şehir sorunlarına parmak bastığını, ama en ufak bir araştırmayı yapmaya bile olanaklarının olmadığını söylerken, Gaziantep Sanayi Odası Başkanı ise basınla ilişkilerini sıcak tutmaya çalıştıklarını, fakat halen şehirlerine yakışacak düzeyde bir kaliteli gazeteyle karşılaşamadıklarını

nı, basının öneminin farkında olduklarını, zaman zaman da olsa basının çok güzel ve yararlı çalışmalar yaptığını, ancak bunların genelde çok yetersiz olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık kimi gazete sahipleri de kurumlarla ve halkla ilişkilerin iyi olması için gazetelerinin siyasi bir yapıda bulunması gerektiğini, oysa kendilerinin böyle bir siyasi yapıya girmekten kaçındıkları için halkla haşır neşir olamadıklarını söylemişlerdir. Kısaca; yerel basınla, yerel yöneticiler ve kurumlar arasında oldukça belirgin bir iletişimsizlik ve soğukluk yaşanmakta ve bu sorunun giderilmesi için de hiçbir çaba gösterilmemektedir. Dolayısıyla ortaya, kendisi ile başbaşa kalmış bir yerel basın çıkmaktadır.

4— **Nitelik Açısından:** Her iki bölgede de yayımlanan yerel gazetelere getirilen en büyük eleştirilerden biri de bölgelerdeki gazetelerin bir «bülten» havasıyla yayımlarını sürdürdükleridir. Gerek kurum ve kuruluşlar tarafından, gerek yöre halkından görüştüğümüz kimi kişiler tarafından, bölgelerdeki gazeteler konusunda ne düşündüklerini sorduğumuzda «bir çoğunun gazete mi, haber bülteni mi olduğu belli değil, dolayısıyla habercilikten de oldukça uzaklar» şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. Ancak, bu eleştiriyi kimi gazeteciler de kabul etmektedir. Elazığ'da yayımlanan Nurhak Gazetesi Sahibi Ahmet Kaya getirilen eleştirilerin doğruluğuna işaret ederek, araştırma yapmak istediklerinde ya olanaksızlıklarla ya 657 sayılı Devlet Memurları Yasası ile ya da bürokrasi engelleri ile karşılaştıklarını, bu durumda da yalnızca resmi kurumların gönderdiği bültenlerle yetindiklerini, doğal olarak da bülten gibi gazete çıkarma durumunda kaldıklarını belirtmektedir. Aynı görüşlere Gaziantep Doğu Gazetesinden Şaban Bozoğlu da katılarak, ulusal basın ile yerel basın arasında ayırım yaratıldığını, yöneticilerden alınabilecek haberleri, ulusal basından almak zorunda bırakıldıklarını, yapılan basın toplantılarının düzensiz ve yetersiz olduğunu, ulusal basının kullanmadığı haberleri, yerel basına verdiğini dile getirerek, eleştirilerin haklı olduğunu söylemektedir. Bölgelerin gazetecileri, halkın bu konuda duyarlı olmasının kendileri için bir özeliştiri yapmalarına olanak sağladığını, bu tür eleştirilerin kendilerinin doğrusu ve ideal olanı yakalayabilmesi açısından bir fırsat olduğunu, ancak haber bültenlerinden başka kolay bir yöntemle haber alamadıklarını, kendilerine yapacak bir şeyin kalmadığını, bununla birlikte haber alamadıkları için de gazeteyi çıkarmama gibi bir olasılığın mümkün olamayacağını vurgulamaktadırlar.

5— Kalifiye Eleman Açısından: Her iki bölge gazetelerinin bir diğer önemli sorunu da kalifiye eleman bulmada, bulunan elemanların ellerinde tutmada karşılaştıkları güçlüklerdir. Gaziantep'te yayımlanan Güney Postası Gazetesi sahibi Süleyman Bademoğlu «zor zahmet bulup yetiştirdiğimiz elemanlarımızı ulusal basına kaptırıyoruz. Yani bir anlamda ulusal basına eleman yetiştiriyoruz. Özellikle teknik eleman sıkıntısı büyük boyutlarda. Geri kalmış bir teknoloji kullandığımız için kalifiye eleman bulmada büyük problemler çıkıyor ama hiç değilse teknik eleman daha uzun süre bizimle kalabiliyor» demektir. Ayrıca aynı görüşler doğrultusunda konuşan Erzurum Doğu Expres Gazetesi Matbaa Sorumlusu Mehmet Tathısu, gerçekten teknik eleman sıkıntılarının olduğunu, bulmak ve yetiştirmenin de büyük zaman kaybı olduğunu, ayrıca bir önemli sorunun da teknik elemanların çalışmalarının karşılığını alamamaları olduğunu, kendisinin 34 yıllık matbaa ustası olduğu halde aldığı paranın 200 bin lira olduğunu, maddi imkanların biraz düzeltilmesi durumunda belki mesleğe talebin artabileceğini belirtmektedir.

Yukarıdaki tüm görüşlere hemen hemen her iki bölgenin tüm gazetecileri katılmakla birlikte, teknik eleman sıkıntılarının yanı sıra yazı kadrosuna da eleman bulamadıklarını, kalifiye olan elemanların da yerel basında çalışmak istemediklerini, yerel gazetelerin hafife alındığını, oysa pekçoğunun yerel basında yetiştikten sonra ulusal basına gittiklerini, geriye kalanların ise bu işi zevk için yaptıklarını, kalifiye elemanların olmaması ile birlikte gerek haberlerin, gerekse teknik görünümün kalitesinin düştüğünü de ortak bir görüş olarak belirtmektedirler.

6— Baskı Sayısı (tırar) Açısından: Ülkemiz basınının en büyük sorunu olarak gösterilen «Tiraj», Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yayımlanan yerel gazetelerin de sorunu olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Her iki bölgenin araştırma yapılan 6 il merkezinde toplam 37 gazete yayımlanmaktadır. Bunların toplam baskı sayısı ise 31.350'dir. Gazete başına düşen ortalama baskı sayısı da yaklaşık 847'dir. Bu gazeteler tirajlarını yükseltmek için çeşitli etkinliklerde bulunamamaktadırlar. Bu etkinlikler ya da reklam çalışmaları için aslında herhangi bir ekonomik güce de sahip değillerdir. En çok satan gazetelerden biri olan Gaziantep'teki Sabah Gazetesi'nin tirajı 3 bin dolayındadır. Malatya'da yayımlanan Görüş, Hamle ve Yeni Malatya gazeteleri ise tirajlarını iki bin olarak belirtmektedirler. Bu

diğerlerine göre çok satan gazetelerin ortak özelliği, gazetelerini dayayınlanıyor olmalarıdır. Diğer gazetelerin durumu ise çok zayıf bir görünümü oluşturmaktadır. Örneğin Van'da yayımlanan «Van Postası» isimli gazete sattığı 200 gazete ile bu duruma bir örnek oluşturmaktadır.

Bölgelerin gazetelerinin sahip olduğu sorunlar öylesine büyük, öylesine karmaşıktır ki, bu gazetelerin baskı sayılarını yükseltmek isteklerine karşılık hiç bir çabaya da girmedikleri, girmedikleri bu konuda bir ekonomik ve düşünsel güce sahip olmadıkları gerçeği de gözlemlenen ve tekrar belirtilmesi gereken sonuçlar arasındadır.

7— Dağıtım Açısından: Her iki bölgede de gazetelerin olumsuz açıdan tiraj artışını etkileyen en büyük etkenlerden biri de dağıtım sorunudur. Bölgelerin gazeteleri bu konuda da kalıcı bir çözüm bulmuş değillerdir. Gazetelerin hemen hepsi elden dağıtımla abonelere ulaştırılmaktadır. Bayiler de yerel gazeteler satılmamaktadır. Zaten satış için gönderilse de, bayilerden gazeteleri alan da olmamaktadır. Bu nedenle Gazeteler de bayilere gazetesini göndermemektedir. «Eğer gazete bayilere verilirse, bu durumda iade oranı çok yüksek rakamlarda oluyor» düşüncesi bölge gazetecilerinde hakim görüş durumundadır. Bölgelerde görüşülen gazetecilerin pekçoğu dağıtım abone sistemine bağladıklarını belirterek «halkın yerel gazetelere ilgisi yok. Bu yüzden de bayiden gazetemizi soran olmuyor. Biz de abone yaparak, gazetemizi abonelemimize elden ya da posta aracılığıyla gönderiyoruz» şeklinde konuşmaktadırlar. Ancak burada da önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır bölgelerin gazeteleri için. O da abonelerden toplanması gereken para. Bu konuda Gaziantep Ekspres Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İsmail Güneş şöyle açıklama yapmaktadır: «Aboneler gazetelerin kendilerine ulaşmadığını ya da diğer bazı gerekçeleri bahane ederek para vermiyorlar. Dağıtım için aldığımız elemanlar bir iki ay çalışıp kaçıyorlar. Ayrıca bu dağıtım için alınan elemanlar da başlı başına bir sorun bizim için. Zira gazeteleri dağıtmak için alıyor, bunları götürüp fırına satıyor, sonra da dağıttığını söylüyor. Bir başkasını alıyorsanız o da bağlayıp dereye atıyor. Öte yandan da abone gazetesini bekliyor. Bu şartlar altında gazetecilik yapmak ta imkansızlaşıyor tabiki». «Müvezzi» sistemi denen, gazetelerin elden sokakta satılması olayında da pek başarılı olamamış bu gazeteler, halkın bayilerden yerel gazete almaması nedeniyle

bayilerden de satış yapma olanağı bulamayınca, kimi şehirlerde, şehrin merkezi bir yerine kurdukları ortak bir pano ile gazetelerinin, bu pano da hiç değilse birinci sayfalarını sergileme imkanı bulabilmekte ve böylelikle belki gazeteye talebi artırma yöntemine gitmektedirler.

8— Yerel Basını Özendirme Yarışmaları Açısından: Yine her iki bölgedeki gazeteler için olsun, diğer bölge gazeteleri için olsun, her yıl Anadolu Basın Birliği, Güneydoğu ya da Doğu Anadolu Gazeteciler Cemiyeti, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetim Organları tarafından ayrı ayrı, basını başarılı çalışmalar yapmaya özendirme açısından, çeşitli yarışmalar düzenlenmekte ve sonunda da ödüller dağıtılmaktadır. Her iki bölgede yayımlanan gazetelerden hemen hepsi, bu kurum ve kuruluşlar tarafından mutlaka ödüllendirilmiş, hemen hepsi bir ödül almış bulunmaktadır. Öte yandan bazı gazeteler ödül aldığı halde, yapılan yarışmadan haberdar olmamakla birlikte, bazı gazeteler de ödülünden yarışmadan da haberdar olamamaktadır. Bir diğer ilginç durumda kimi gazeteler yapmadıkları araştırma ya da katılmadıkları alanlar da ödül almaktadır. Malatya da yayımlanan Hamle Gazetesi Sahibi Haydar Karaduman, bu konuda görüşlerini şöyle dile getirmektedir: Bugüne kadar çeşitli kuruluşlardan, çeşitli dallarda ödüller aldık. Ama bir de ilginç bir olay geçti başımızdan. Araştırma-Haber yayımlamadığımız ve böyle bir konuda da herhangi bir başvurumuz olmadığı halde, bu dalda ödül aldık. Ödülü Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğünden aldık, ama aslında gerçeği de anlamış olduk sonunda. Bundan böyle hiçbir yarışmaya katılmama kararı aldık. Kazandığımız o ödülü de almayacağız. Bu olay bizim için ilginç bir deneyim oldu. Bu tür yarışmaların nasıl işlediğini iyice öğrenmiş olduk». Söz konusu ilginç durumlarla karşılaşan birkaç gazete daha aynı görüşleri savunmaktadır. Örneğin, Gaziantep'te yayımlanan Haber Gazetesi Yayın Yönetmeni Burhan Cahit Gönenc de aynı görüşleri savunarak, «biz gazete olarak başarılı olduğumuza inanıyoruz. Bu tür yarışmalar her zaman taraflı yapılmakta. Anadolu Basın Birliğine katılmadık gerekçesiyle bize karşı gereksiz bir tavır alındı. Biz de bu tür yarışmalara katılmayı uygun bulduk» demektedir. Öte yandan bu tür yarışmalara sürekli olarak katılan gazeteler de bulunmaktadır. Gaziantep Sabah Gazetesi yetkilileri ödülsüz çalışan elemanlarının bulunmadığını, yarışmalara çok önem verdiklerini belirtirken, Erzurum Aziziye Postası Gazetesi Sahibi Şerafettin Yılmazoğlu da, «biz elimiz-

den geldigince yarışmaların hepsine katılmayı amaçlıyoruz. Çünkü buralarda çok ödüllü gazeteler daha fazla itibar görüyor» demektedir.

Bu karışık görüşlerle birlikte Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde ödüksüz gazete ile karşılaşmak oldukça zor. Ancak bu yarışmaların sağlıklı çalıştığını, amacına ulaştığını, katkı sağladığını, beklenen sonucu elde ettiğini söylemek de pek mümkün değildir.

SONUÇ: Yukarıda da görüldüğü gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu da yayımlanmakta olan yerel gazetelerin pek çok sorunları bulunmaktadır. Genel bir bakış ile Ekonomik, Teknik, Yerel Yöneticilerle İlişkiler, Nitelik, Kalifiye Eleman, Tiraj, Dağıtım ve Yerel Basını Özendirme Yarışmaları açısından olmak üzere toplam 8 başlıkta kısaca ele alarak içinde buldukları durumu sıralamaya çalıştığımız, söz konusu bölgelerimizin yerel gazeteleri, ciddi ve ağır koşullar altında çok yönlü sorunlarla mücadele ederek yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bu mücadele kimi zaman sadece idealizm, kimi zaman elde edilen küçük tatminler, kimi zaman sahip oldukları gazetenin yine sahip oldukları kendi matbaa makinalarının bir yan ürünü olması ve ilan-reklamlardan elde edilen gelirler için, kimi zaman ise babadan-dededen kalan bu gazetelerin verdiği geleneksellik, alışkanlık adına yapılmaktadır. Ancak her ne gerekçe ile olursa olsun, bu gazeteler çıkmaya devam etmekte ve buna rağmen bu biçimleriyle, genelde işlevsiz, etkisiz bir yayıncılık yapmaktadır.

Gerçek bir yayın amacı, politikası, ilkesi, kitlesi, biçimi, teknik özelliği olmayan bu gazetelerin, desteğe ihtiyaçları vardır. Bu destek bir kamu kuruluşunca, özel bir kuruluş ya da kurumca, birtakım güçlü sermayelerin yakın ilgisi ile olabilir. Ancak görünen ve bölge gazetecilerince de beklenen o dur ki, işlevli olabilecek bir «Devlet Desteği» bu gazeteler açısından en olumlu, yararlı, güvenilir ve ister kısa, ister uzun dönemde gelişmelerini sağlayacak en sağlıklı seçenektir. Bu desteğin biçimi bir kaç açıdan ele alınabilir. Örneğin ekonomik açıdan, onların yükünü hafifletecek yöntemlerin sağlanması, örneğin, şehirdeki gazetelerin ortak kullanımına açılacak gelişmiş matbaaların kurulması, örneğin yetişmiş elemanların bu gazetelere kazandırılması ve buralarda kalmasının sağlanması, örneğin açılacak kredi ve bu kredilerin amaçlarına uygun kullanılmasının sağlanması, bölge de yerel yönetici ve gazetecileri bir araya getirecek sohbet toplantılarının ve «sorunlar kar-

şısında ortak çözüm arayışına girme gerekliliği» gibi bir mantığın oluşturulması, hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi, bölgelerde yayımlanan gazetelerin seslerini duyurabilecek, onların geniş kitlelere tanıtılabilecek programların hazırlanarak radyo ve televizyondan gösterime sokulması şekillerinde olabilir.

		G.Antep	Malatya	D.Bakır	Elazığ	Van	Erzurum
Gazete Sayısı		12	4	3	8	3	7
Toplam Tiraj		5800	5850	1050	10700	3350	4600
Baskı	Tipo	11	3	3	5	3	6
	Ofset	1	1	—	3	—	1
Dizgi	El Dizgi	1	—	—	—	3	—
	Entertip	10	3	3	5	—	6
	Bilgisayar	1	1	—	3	—	1
İşçi Sayısı	Beden	32	15	12	34	11	18
	Fikir	45	14	15	24	6	22

XXX-

Öte yandan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin ortak ve bir anlamda onlara ayrıcalıklı bir avantaj sağlayacak olan özelliği de bölgede devam etmekte olan GAP-Güneydoğu Anadolu Projesi-dir. Bu projenin aşama aşama sonuçlanması ile bölgenin ekonomik, kültürel ve sosyal açılarından kalkınması büyük bir ivme kazanmış olacaktır. Bu kalkınma içinde bölge gazetelerinin de girmesi kaçınılmazdır. Hatta, yöre halkından sonra dolaylı olarak bu gelişim ve değişimden olumlu olarak yararlanabilecek en önemli kurumlardan biri de Basın olacaktır. Yörelerdeki gazetelerin, GAP

XXX- Yukarıda görülen tablo, A.Ü. A.Ö.F. Basım ve Yayıncılık Bölümü Gazetesi, «Gençanadolu» da Şubat-Mart 1990 sayısında, yukarıda sözü edilen araştırmanın içinde yer almış ve buraya da söz konusu gazeteden aktarılmıştır.

projesinin bitmesiyle büyük bir yoğunluk, değişim ve gelişim içine girmeleri ve böylece özlenen nitelikte, kaliteli gazetelere de ulaşılabilceği, projenin bölge gazeteciliğine büyük katkılar sağlayacağı gerçeği de, yapılan araştırma sonucunda ulaşılabilen sonuçlardan biridir.

Kısaca, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yayımlanmakta olan «Yerel Gazetelerin» köklü bir devlet desteğine, ilgisine ve organizasyonuna ihtiyacı olmakla birlikte, bu destek için GAP projesinden yararlanılması ve bu projeye bağlı olarak pekçoğuna çözümlü getirebilecek bir çalışma olabilecektir.